

ネパール・テライ低地の井戸水利用に関する実態調査結果

中村 圭三・大岡 健三*・Bhanu Bhakta Kandel**

1. はじめに

地球温暖化が叫ばれる今日、その問題は水環境にも大きく影響し始めている。異常気象による豪雨と早魃が世界各地で毎年のように繰り返され、河川・湖沼・地下水などの水量も大きく変動する。このことは、人びとの水利用にも深く関わり、安全で十分な量の飲料水の確保が懸念される。

モンスーン気候地域では、雨季と乾季があり、特に乾季の飲料水確保が重要である。浅い井戸では乾季に水が涸れるために、国際協力を得て手押しポンプ井戸を設置したメコンデルタでは、海水の影響が現れた(中村ほか, 1997)。この地域では雨季には雨水の利用が出来るが、乾季には買い水に多く頼らなければならない(中村, 2002)。また、ガンジス川下流域のバングラディッシュでは、井戸水から高濃度のヒ素が検出されている。その上流に当たるネパールのテライ低地でもヒ素汚染が確認され水質調査が進んでいる(Maharjan et al., 2005, 2006, Nakamura et al., など)。

そこで今回は、テライ低地における井戸水の水質調査とあわせて、井戸水利用に関する実態調査を実施したので、その結果について報告する。

2. 調査地域・調査方法

調査地域は、インドとの国境から数 km のネ

パール南部テライ Terai 低地のナワルパラシ Nawalparasi 郡パラシ Parasi (図1) における東西約 4km、南北約 5km の範囲(図2)である。

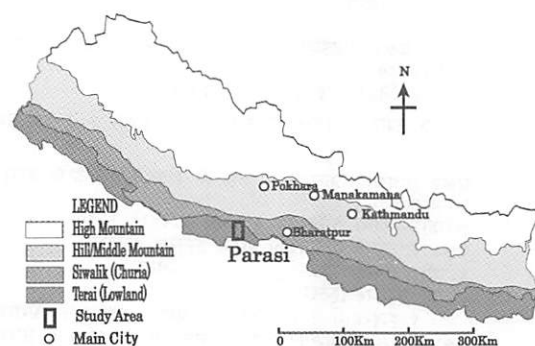

図1 調査地域

図2 調査地点

この地域に位置するアトラハティ Atharahati、
 ティラウリ Tilauli、アハラウリ Aharauli、マ
 ナリ Manari、スリナガ Shrinagar、コトゥラハ
 Kothlaha、サラワル Sarawal、ゴイニ Goini の 8
 集落において、2007 年 9 月 1 日に合計 60 件の「井

戸水利用に関する実態調査」を実施した。調査に
 当たっては、図 3 に示すネパール語で書かれた調
 査用紙を用いて、ネパール人調査員が面接により
 実施した (写真 1)。

नेपालको दैनिक जीवनमा प्रयोग गरिने पानी र आकासे पानीको प्रयोग सम्बन्धमा सर्वेक्षण

बिहानको सहयोग को पूर्ण अपेक्षा गर्दछौं।

मिती: कार्यस्थल:

प्रश्न १: तपाईंको नाम, लिङ्ग र उमेर उल्लेख गर्नुहोस्।

१. नाम:

२. लिङ्ग: १: पुरुष २: महिला

३. उमेर: १: १० वर्षसम्म २: २० वर्षसम्म ३: ३० वर्ष सम्म ४: ४० वर्षसम्म ५: ५० वर्षसम्म ६: ६० वर्षसम्म र सो भन्दा बढि

प्रश्न २: तपाईंको जन्मस्थल कहा हो र कति बर्स देखि बस्नु भएको छ?

४. जन्मस्थल:

५. कति समय देखि: १, ०-५ वर्ष २, ६-१० ३, ११-१५ ४, १६-२० वर्ष ५, २१-२५ वर्ष र सोभन्दा बढि

प्रश्न ३: तपाईंको परिवारको बारेमा उल्लेख गर्नुहोस्

६. परिवार सदस्य: _____ जना

७. को-को बस्नुहुन्छ?

१: हजुरबुबा २: हजुरआमा ३: बुबा ४: आमा ५: छोराछोरी (छोरा _____ छोरी _____ ६: अन्य:

प्रश्न ४: के तपाईं बसेको ठाउँमा प्रसस्त पानी भएजस्तो लाग्छ?

८. उपभोग्य पानी: १: प्रसस्त छ। २: टिक्कै छ। ३: खासै पानी छैन। ४: पटककै छैन। ५: थाहा छैन।

प्रश्न ५: दैनिक जीवनमा कस्तो पानी को प्रयोग गर्दै हुनुहुन्छ।

बर्षायाममा:

९. पेय पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

१०. खाना बनाउने पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

११. नुहाउने पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

१२. गाडि सफा गर्ने पानी: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

१३. करेसाबारीमा राख्ने पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

१४. कपडा धुने पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

हीउदमा (सुख्खायाममा):

१५. पेय पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

१६. खाना बनाउने पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

१७. नुहाउने पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

१८. गाडि सफा गर्ने पानी: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

१९. करेसाबारीमा राख्ने पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

२०. कपडा धुने पानी: १: धाराको पानी २: झनारको पानी ३: किनको पानी ४: आकासे पानी ५: खोलाको पानी ६: अन्य:

प्रश्न ६: बर्तमानमा प्रयोग गर्दै गरेको पेय पानी को बारेमा जानकारी दिनुहोस्।

२१. गुणस्तर: १: सफा छ जस्तो लाग्छ। २: फोहोर छ जस्तो लाग्छ। ३: थाहा छैन।

२२. मात्रा: १: प्रसस्त छ। २: नपुग छ जस्तो लाग्छ। ३: थाहा छैन।

२३. स्वस्थता: १: स्वस्थकर छ जस्तो लाग्छ। २: अस्वस्थ पानी छ। ३: थाहा छैन।

२४. स्वद: १: मिठो छ। २: नमिठो छ। ३: थाहा छैन।

प्रश्न ७: बर्तमानको पानी पिउन योग्य बनाएमा प्रयोगको बारेमा कस्तो धारणा छ।

२५. गुणस्तर: १: सफा छ जस्तो लाग्छ। २: फोहोर छ जस्तो लाग्छ। ३: थाहा छैन।

२६. मात्रा: १: प्रसस्त छ। २: नपुग छ जस्तो लाग्छ। ३: थाहा छैन।

२७. स्वस्थता: १: स्वस्थकर छ जस्तो लाग्छ। २: अस्वस्थ पानी छ। ३: थाहा छैन।

२८. स्वद: १: मिठो छ। २: नमिठो छ। ३: थाहा छैन।

図 3-1 नेपाल語で書かれた井戸水利用に関する実態調査用紙

नेपालीको टेली-निम्न-भू-भागको कुल-पानी-प्रयोगको अवस्था-सर्वेक्षण

प्रश्न ८: वर्षाको पानीको प्रयोगको अवस्था:

- २९, १: अहिलेसम्म प्रयोग गरेको छैन। २: प्रयोग गरेको छैन।
३०, अबदेखी: १: प्रयोग गर्न चाहन्छु। २: प्रयोग गर्न चाहन्न। ३: थाहा छैन।

प्रश्न ९: सरकारी अथवा सामाजिक स्तरबाट आएको पानीको प्रयोगको लागि कुनै पहल भएको छ कि?

- ३१,
१, भएको छ।
२, भएको छैन।
३, हुनेवला छ।
४, थाहा छैन।

प्रश्न १०: वर्षाको पानी जम्मा गर्न कुनै ढाँचा प्रयोग गर्नु भएको छ?

- ३२, पानी जम्मा गर्ने: १: मटोको गाँगी २: मटोको अन्य सामान ३: प्लास्टिकको ढाँचा ४: स्टीलको ढाँचा
३३, ट्याङ्की: १: सिमेन्टको २: कङ्क्रीटको ३: अन्य
३४, फिल्टर: १: चारकोलबाट बनाएको २: बलुवा प्रयोग गर्ने ३: गिट्टी प्रयोग
३५, पानी सफा गर्ने: १: उमालेर २: औसधी राखेर ३: अन्य:

प्रश्न ११: प्रयोग गरेको पानी कहाँ फाल्ने गर्नु भएको छ?

- ३६, बगाउने: १: खोलामा बगाउने २: नालामा बगाउने
३७, पुनः प्रयोग: १: सफा गरी पुनः अन्य कार्यमा प्रयोग गर्ने २: सफा नगरि फाल्ने ३: अन्य:

प्रश्न १२: इनार, पम्प बनाएको कति समय भयो होला?

- ३८, समयावधि: १: ५ वर्षा २: १० वर्षा ३: १५ वर्षा ४: २० वर्षा वा सोभन्दा बढी ५: थाहा छैन।
३९, प्रयोग सङ्ख्या: १: व्यक्तिगत प्रयोग २: परिवारले मात्र प्रयोग गर्ने ३: समुहगत रूपमा प्रयोग

प्रश्न १३: सतहको नजिकमा भएको पानी फोहोर भएको महसुस गर्नुभएको छकी छैन भन्ने भन्ने ठाउँ छुन्छु होस्।

- ४०, फोहोर पानी: १: त्यती फोहोर छैन २: खोलाको पानी फोहोर छ ३: तालको पानी ४: इनारको पानी ५: अन्य:

प्रश्न १४: सफा छ जस्तो लाग्ने पानी कुन होला?

- ४१, सफा पानी: १: सफा छ जस्तो लाग्दैन। २: सफा भएमा खोलाको पानी ३: इनारको पानी ४: कुवाको पानी ५: अन्य:

प्रश्न १५: भएको पानीलाई अझ राम्रो सँग सदुपयोग गर्ने तरिका भएमा उल्लेख गरिदिनु हुन्छकी?

पानीको राम्रो सदुपयोग गर्ने तरिका:

सहयोगको लागि हार्दिक धन्यवाद

चित्र ३-२ नेपाली भाषामा लेखिएको कुल-पानी-प्रयोगको अवस्था-सर्वेक्षणको प्रश्नपत्र

चित्र १ कुल-पानी-प्रयोगको अवस्था-सर्वेक्षण

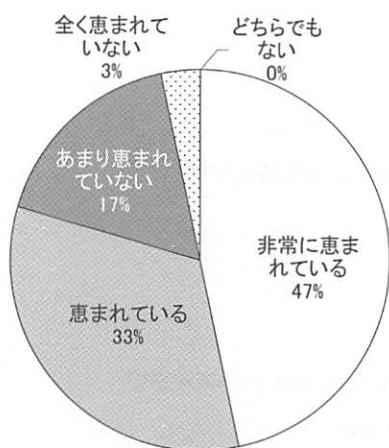

図 4 水に対する認識

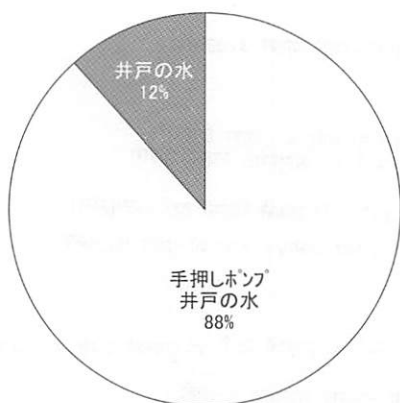

図 5-1 雨季の飲料水の確保

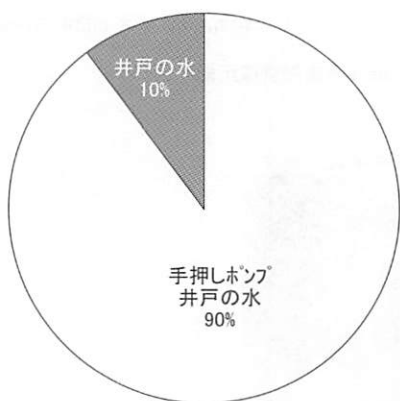

図 5-2 乾季の飲料水の確保

3. 調査結果

3.1 属性

回答者の性別は、男性 93%、女性 7%である。これを年齢別に見ると、21～30 歳、31～40 歳、41～50 歳がそれぞれ 26%、27%、24%とほぼ同数であるが、51 歳以上が 14%、20 歳以下も 9%あった。現在の場所における居住年数は、21 年以上の者が 89%を占め、20 年以下の者（5 年以下 2%、6 年～10 年 5%、16～20 年 4%）は 11%あった。

3.2 水に対する認識

現在の居住地域は「水に恵まれているか」との問いに対し、「非常に恵まれている」47%、「恵まれている」33%で、実に 80%の者が恵まれていると認識している（図 4）。この地域はモンスーン気候に属し、雨季と乾季が存在する。年降水量は約 1700mm で、そのうち夏を中心とした雨季に約 90%に当たる 1500mm の降水がある。この調査が雨季に実施されたことは、「恵まれている」との回答に対し、少なからず影響したかもしれない。

3.3 雨季と乾季の飲料水確保

上述のように降水が雨季に集中し、乾季には降水量が極端に少なくなるこの地域において、飲料水をどのように確保しているのか尋ねた。それによると、雨季には「手押しポンプ井戸の水」が 88%、「井戸の水」が 12%である（図 5-1）。一方、乾季には「手押しポンプ井戸の水」が 90%、「井戸の水」が 10%で、ほとんど雨季とは変わらなかった（図 5-2）。

ネパールのテライ低地の井戸水利用に関する実態調査

3.4 飲料水の水質・味と安心度

利用している飲料水の水質に関しては、約2/3に当たる63%の者が「きれいな水だと思う」、約1/3に当たる37%の者は「汚い水だと思う」と回答している（図6）。飲料水の味については、約2/3に当たる65%の者が「美味しい」と回答し、「まずい」は33%にとどまっている（図7）。しかし、この飲料水の安心度について問うと、約半数の48%が、「不安である」と回答し、「安心して利用している」20%を大きく上回っている（図8）。

次に飲み水の水質と安心度との関係を知るため

にクロス集計を行い、その結果を図9に示す。この図によると、「きれいな水」と認識している者でも「安心して利用している」のは25%ほどで、30%あまりの者は「不安である」と回答している。一方、「汚い水だと思う」者では、約80%が不安を感じている。

次に、安全度と味との関係についてのクロス集計結果を図10に示す。「安心して利用している」者では、約90%が「美味しい」と回答しているが、「不安である」者では、「美味しい」と「まずい」がほぼ半々である。

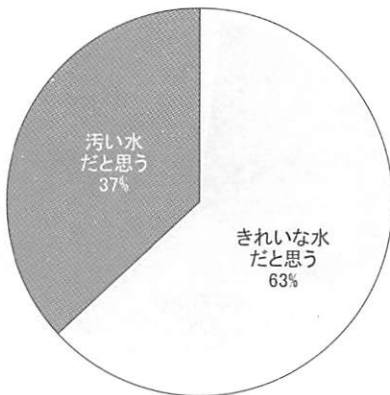

図6 飲料水の水質

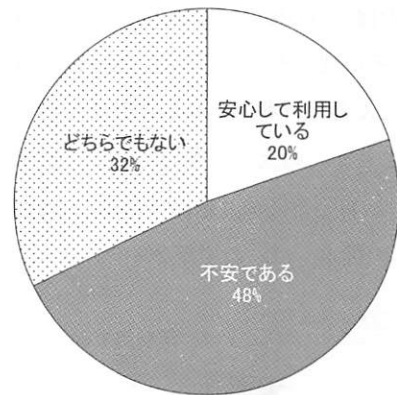

図8 飲料水に対する安心度

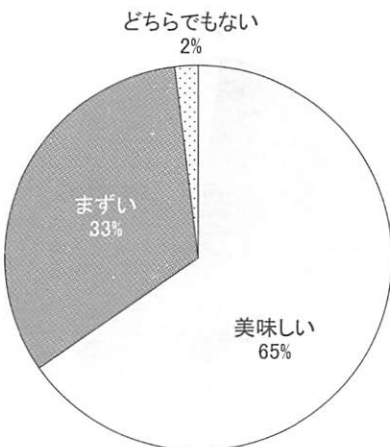

図7 飲料水の味

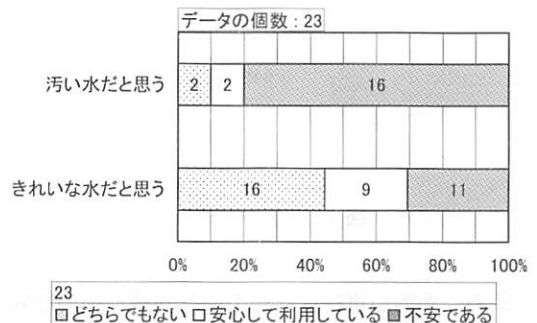

図9 飲料水の水質と安心度との関係

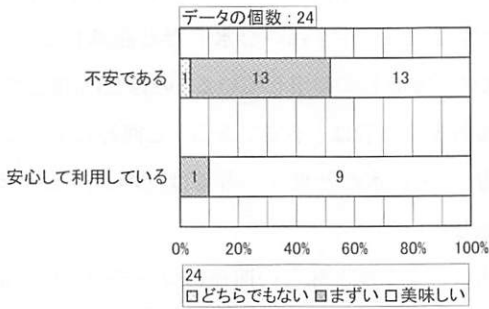

図 10 飲料水の安全度と味との関係

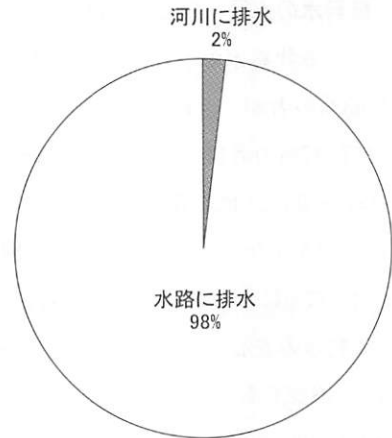

図 12 排水の方法

3.5 水の再利用と排水の方法

使用した水の再利用については、「再利用する」との回答は0%、「再利用しない」との回答が94%、「その他」が6%である(図11)。使用した水はほとんどが再利用されることなく捨てられており、これからの大きな課題である。使用した水の98%は、自宅近くの「水路に排水」されていて、「河川への排水」は、わずか2%である(図12)。

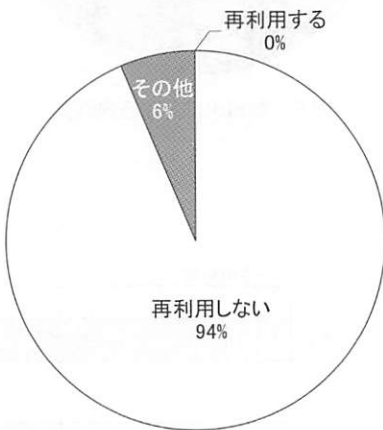

図 11 水の再利用

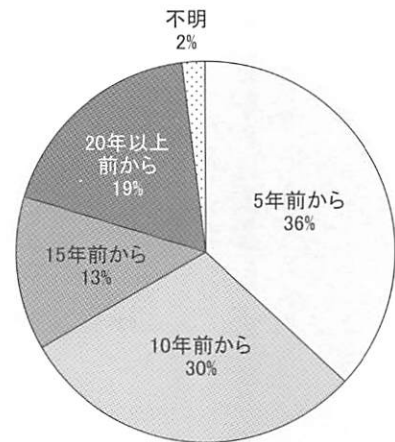

図 13 手押しポンプ井戸の設置時期

3.6 手押しポンプ井戸の設置時期と利用形態

「手押しポンプ井戸の設置時期」については、「20年以上前から」が19%であるが、「5年以内」が

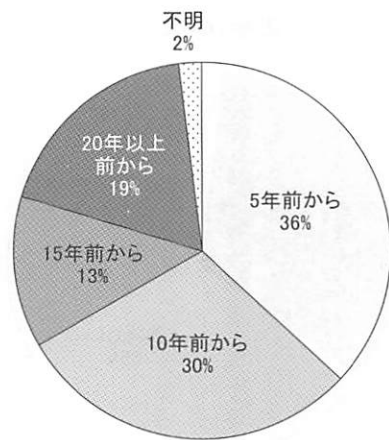

図 13 手押しポンプ井戸の設置時期

ネパールのテライ低地の井戸水利用に関する実態調査

36%、「6～10年前」が30%で、2/3の井戸は、10年以内に掘削されたものである(図13)。

これらの井戸の利用方法については、「家族で利用」42%、「親族で利用」42%と血縁者同士での利用が84%を占めている(図14)。

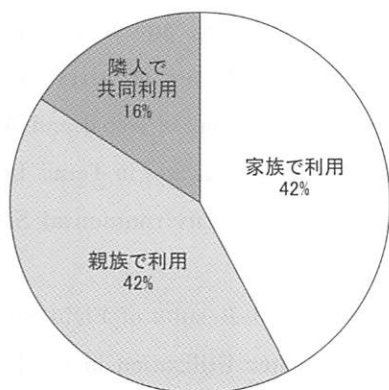

図14 井戸の利用形態

4. 考 察

この地域では、飲料水として年間を通じて地下水が使われている。住民の多くはこの地域の水に愛着を持ち、水に恵まれ、美味しい水であると思っている。しかしその一方で、この地域の地下水からヒ素が検出されていることを知り、半数の者が不安を感じている。

今回の調査では、ヒ素対策としての雨水利用に関する項目も数問設定したが、回答率が非常に低く集計することは不可能であった。雨水はヒ素を含まない安全な水ではあるが、雨季と乾季のあるこの地域では、乾季における雨水確保が困難であることから、関心が低いものと考えられる。

また、自由回答形式によるヒ素対策についての設問に対しては、共同でヒ素を含む地層よりも深い井戸を掘り、汲み上げた水をタンクに貯水し、

簡易水道方式で各戸に給水することを数名の回答者が提案している。この方法には、年間を通じて安定的に飲料水を確保できるという利点がある。

この他に、フィルターによりヒ素を除去する方法があるが、現在すでに簡易フィルターを利用している家庭も見うけられる。この方法を今後普及するためには、安価で提供できるフィルターの技術開発と、資金援助のあり方が重要な課題となる。

5. まとめ

ネパール南部テライ低地のナルパラシ郡パラシの東西約6km、南北約10kmの範囲内にある8集落において、2007年9月1日に合計60件の「井戸水利用に関する実態調査」を実施した。その結果、得られたおもな知見は次のとおりである。

- (1) 約80%の者が、「水に恵まれている」と回答している。
- (2) 雨季・乾季ともに、約90%の者が「手押しポンプ井戸の水」、約10%の者が「井戸の水」を、飲料水として利用している。
- (3) 利用している飲料水の水質に関して、63%の者が「きれいな水」と回答している。
- (4) 飲料水の味については、65%の者が「美味しい」としているが、一方で、48%の者が、「不安である」と回答している。
- (5) 手押しポンプ井戸は、10年以内に掘削されたものが2/3を占める。
- (6) 井戸の利用方法については、「家族で利用」42%、「親族で利用」42%と血縁者での利用が全体の84%を占める。
- (7) 今後の課題としては、ヒ素を含む地層よりも

深い井戸から汲み上げた水を使用した簡易水道、ヒ素除去フィルターなどの普及が考えられる。

参考文献

中村圭三・立澤誘一 (1997) メコンデルタにおける生活用水の雨季の水質について -ホア・トゥアン村における 1996 年 8 月の調査結果-。環境情報研究. 5号, 11-22.

中村圭三 (2002) メコンデルタの生活用水利用に関する実態調査結果. pp37-48. 法政大学比較経済研究所編：『東南アジアの環境変化』, 法政大学出版社。

Maharjan M, Shrestha RR, Ahmad SA, Watanabe C, and Ohtsuka R., 2006, Prevalence of arsenicosis in Terai, Nepal. Journal of Health, Population and Nutrition, Vol. 24, pp. 246-252.

Maharjan M., 2006, Arsenic contamination in groundwater resources in Kathmandu Valley. International Symposium on Southeast Asian

Water Environment, Vol.4, pp. 277-282.

Maharjan M, Watanabe C., Ahmad, A., and Ohtsuka R., 2005, Arsenic contamination in drinking water and skin manifestations in lowland Nepal: The first community-based survey. Am. J. Trop. Med. Hyg., pp. 1-3.

Nakamura, K., Ooka, K., and Komai, T., 2007, The Drinking Water Quality in Four Physiographic Regions of Nepal and Arsenic Contaminated Groundwater in Terai, Lowland Nepal. Journal of Environmental Studies, No.15, pp. 53-70.

Nakamura k., 2003, Results of Field Study on Daily Life Water Utilization in the Mekong Delta. Journal of International Economic Studies, No.17, pp. 1-11.

* 大岡健三：産業環境管理協会・環境情報研究所
客員研究員

** Bhanu Bhakta Kandel : Birendra Multiple
College (Tribhuvan University)

ABSTRACT

The Field Survey of the Well Water Utilization in Terai Lowland, Nepal

Keizo NAKAMURA*, Kenzo OOKA**, and Bhanu Bhakta Kandel ***

The survey on the actual conditions regarding the well water utilization was carried out in Parasi in the Nawalparasi County which belong to the Terai lowland, located on the south in central Nepal on September 1, 2007. Under our investigation, sixty sampling surveys were conducted at the eight farming villages in the region of about 4km to east and west and about 5km to north and south.

As the result, we got following study results.

- (1) About 80% of the sampled residents replied as "blessed with the water".
- (2) About 90% residents utilize "tube well water" as a drinking water in both rainy and dry seasons.
- (3) About 65% replied regarding the taste of the drinking water as "delicious", however, 48% replied that they feel the drinking water is "anxious, uneasy or uncertain" about its cleanness.
- (4) Two-thirds of the tube wells located in the study area were drilled within 10 years.
- (5) On the utilization of the tube well, "it is utilized by the single-family" and "it is utilized by the relatives as well", each reply occupy about 42%, about 84% in total.

For the future issues, following measures can be considered.

- (1) Installment of the small-scale water supply system providing clean water without arsenic contamination, which often taken up from the deep wells.
- (2) Promotion to utilize the arsenic suppression filters.

* Institute of Environmental Studies Keiai University

** Japan Environmental Management Association for Industry

*** Birendra Multiple College (Tribhuvan University)